

แต่คุณครูด้วยดวงใจ

คำนำ

กิจกรรมหลักอย่างหนึ่งของคณะกรรมการชมรมพุทธศาสตร์ฯ ก็คือการไปปฏิบัติธรรมและฟังพระธรรมเทศนา ทุกๆวันอาทิตย์ ในช่วงเช้าเป็นการปฏิบัติธรรม เพื่อทำใจของเราให้สงบผ่อนคลาย เตรียมกาย เตรียมใจ รับฟังพระธรรมเทศนาในช่วงบ่าย การฟังธรรมด้วยจิตใจที่ละเอียดอ่อนผ่อนคลายเช่นนี้ จะทำให้เราเข้าใจถึงพระธรรมเทศนา ได้ลึกซึ้งตีความยิ่งขึ้น

หัวข้อธรรมะในแต่ละอาทิตย์มีคุณค่าอย่างมีอาจประมาณได้ สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของทุกๆ คน ถ้าได้นำไปใช้ให้เหมาะกับสภาวะการณ์ของแต่ละบุคคล ย่อมนำมาความสุขความเจริญมาให้ทำให้ผู้ปฏิบัติ เข้าถึงความสงบสุขอย่างแท้จริง แล้วยังจะได้พบเคล็ดลับแห่งความสำเร็จความเจริญก้าวหน้าแห่งชีวิต อันพระธรรมเทศนาแต่ละอาทิตย์ จะประกอบด้วยธรรมะที่มีคุณค่าอย่างยิ่งแก่ผู้สนใจ

คณะกรรมการฯ จึงดำริที่จะจัดพิมพ์พระธรรมเทศนาเป็นเรื่องๆ ออกมา ในชุดที่เรียกว่า"พระธรรมเทศนา วันอาทิตย์" คณะกรรมการชมรมพุทธศาสตร์ฯ จัดพิมพ์หนังสือ"แต่คุณครูด้วยดวงใจ" ขึ้น ซึ่งเป็นหนังสือธรรมะ ในชุด "พระธรรมเทศนาวันอาทิตย์" อีกเล่มหนึ่งที่มีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับบุคคลประเภทที่สังคมทั่วไป จัดให้อยู่ ในฐานะแม่พิมพ์พ่อพิมพ์ของชาติ นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์สำหรับพ่อแม่ซึ่งเราถือว่า ท่านเป็นครูคนแรกของลูก และญาติผู้ใหญ่ทั้งหลายที่มีหน้าที่ในการดูแลอบรมบุตรหลาน ให้มีคุณธรรม เป็นเยาวชนที่ชาติต้องการ คณะกรรมการชมรมพุทธศาสตร์ฯ สิงหาคม 2529

สารบัญ

- คุณสมบัตินี้ชื่อที่ 1 น่ารัก...(ปิโย)
- คุณสมบัตินี้ชื่อที่ 2 น่าเคารพ...(ครู)
- คุณสมบัตินี้ชื่อที่ 3 น่าเทิดทูน.....(ภาวนีโย)
- คุณสมบัตินี้ชื่อที่ 4 ฉลาดตักเตือนพร้าสอน.....(วัดตา)
- คุณสมบัตินี้ชื่อที่ 5 อุดหนุนต่อถ้อยคำของศิษย์...(วจนักขโม)
- คุณสมบัตินี้ชื่อที่ 6 สามารถแถลงเรื่องที่ลึกล้ำ....(คัมภีร์จะกะกัง กัตตา)
- คุณสมบัตินี้ชื่อที่ 7 ไม่ชักนำไปในทางเสื่อม....(ในจัญฐานานิโยชะเย)
-
-

แต่คุณครูด้วยดวงใจ

ทตฺตชีโว ภิกขุ

คุณครูทั้งหลาย อาตมามีความยินดีอย่างยิ่งที่ได้โอกาสฝากธรรมะเป็นของขวัญแด่ทุกท่าน ซึ่งเป็นบุคคลประเภทที่สังคมทั่วไปจัดให้อยู่ในฐานะ **แม่พิมพ์ พ่อพิมพ์ของชาติ** ในวาระนี้ แม่พิมพ์พ่อพิมพ์ของชาติตามที่กล่าวนี้เป็นคำกลาง ๆ ไม่ได้หมายความว่า เป็นแบบพิมพ์ที่ดีหรือไม่ดีเอาไว้ด้วย ไม่เช่นนั้นเราคงไม่ได้ยินคำว่า **"แต่คุณครูด้วยดวงใจ"** ควบคู่ไปกับคำว่า **"แต่คุณครูด้วยคมแฝก"** เป็นแน่ มีหน้าซ้ำ บางครั้งยังได้ยินคำจำกัดความของคำว่า **"ครู"** ในแนวแปลกๆอีกว่า **"ครูคือเรือจ้าง"** ซึ่งรู้กันเป็นนัยว่า คำในวงเล็บที่ต่อท้ายคือ **"เมื่อส่งผู้โดยสารขึ้นฝั่งแล้วเขาก็ถีบหัวส่ง"**

ทำไม.. คนเป็นครูซึ่งโบราณเคยยกย่องไว้อย่างสูงส่ง ถึงขนาดเป็นที่สองรองจากพ่อแม่ จึงลดความสำคัญลงมาได้ถึงขนาดนี้

ในสมัยพุทธกาลมีเรื่องเล่าว่า

พระเถระรูปหนึ่งมีความรู้แตกฉานมาก สอนลูกศิษย์ลูกหา จนสำเร็จเป็นพระอรหันต์ไป เป็นจำนวนไม่น้อย แต่ตัวท่านเองกลับไม่ได้บรรลุมรรคผลอันใดเลย พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อทรงพบท่านครั้งใด ก็ไม่ทรงสนทนาธรรมด้วย อย่างดีก็ทักท่านเพียงสั้นๆว่า "อ้อ...ท่านโบลานเปล่ามาแล้วรี" ท่านถูกเรียกว่า **พระโบลานเปล่า** เพราะดีแต่สอนคนอื่น หลาก ๆ ครั้งเข้า ก็รู้สึกอับอายขายหน้ามาก ต้องลดทิวิมานะ ไปกราบไหว้อ้อนวอน ขอให้สามเณรน้อย ซึ่งสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว เป็นครูสอนวิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุมรรคผลให้ แม้ต้องลงไปลอยคอรับคำแนะนำสั่งสอนอยู่ในน้ำก็ต้องยอม

เรื่องนี้ คงทำให้คุณครูทั้งหลายฉุกคิดย้อนกลับมาพิจารณาตัวเองว่า ขณะนี้เราได้กลายเป็นเรือจ้าง หรือท่านโบลานเปล่าไปแล้วหรือยัง ก่อนอื่น อาตมาใคร่ขอให้เราลองนึกย้อนหลังไปถึง สมัยที่ยังเป็นนักเรียนตัวเล็กๆ อยู่ชั้นอนุบาล แล้วได้เลื่อนชั้นเรื่อยมาตามลำดับ ถึงชั้นประถมมัธยม จนกระทั่งจบมหาวิทยาลัย นึกนับจำนวนครู อาจารย์ ทุกท่านที่เคยสอนเรามา ใครที่เคยไปเรียนต่างประเทศ ก็นึกนับอาจารย์ชาวต่างประเทศ รวมเข้าไปด้วย ถ้านับได้ครบถ้วนจริง ๆ ไม่มีตกหล่นจะพบว่า เราแต่ละคนเคยมีครูบาอาจารย์ มานับเป็นร้อยหรือกว่านั้น ยิ่งถ้าเรียนในระดับปริญญาสูง ๆ ขึ้นไป อาจจะมีครูบาอาจารย์กันถึง 200-300 คน เสียด้วยซ้ำ แต่คนส่วนมากนึกถึงท่านได้ทันที เพียง 3-5 ท่านเท่านั้น มีครูนับเป็นร้อยที่สอตกจากใจของลูกศิษย์

เคยถามตัวเองบ้างไหมว่า ทำไมเราจึงหลงลืมบางท่านไปเสีย ทั้ง ๆ ที่ท่านมีพระคุณ ให้ความรู้เรามา ตั้งแต่เล็กจนโต ทำไมครูบาอาจารย์นับร้อยเหล่านั้น จึงเหลือติดอยู่ในความทรงจำของเรา เพียงไม่กี่คน และในจำนวนไม่กี่คน ที่นึกออกนั้น

มีอาจารย์ท่านใด ที่เราซาบซึ้งจริงจัง ในพระคุณของท่าน ถึงขนาดจำเรื่องราวเกี่ยวกับท่านได้ทั้งหมด วันเกิดของท่าน เราก็จำได้ และไปกราบอวยพรท่านทุกครั้ง ถึงวันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันครู ก็ไปเยี่ยมท่านไม่มีเว้น หมั่นซักไซ้ไล่ถามสารทุกข์สุกดิบ อนาคตอันไกลในความเจ็บไข้ได้ป่วยของท่าน อย่างจริงจัง เมื่อถึงคราวจะนำความรู้ที่ท่านสั่งสอนให้ไปใช้ ก็นึกบูชาคุณท่าน แล้วก็ใช้ความรู้ที่ร่ำเรียนมา อย่างระมัดระวัง ให้เกิดประโยชน์เต็มที่ คำนี้ขอยุ่เสมอว่า ถึงอย่างไร ๆ ก็จะไม่ยอมให้ผิดพลาด เสียชื่อเสียงไปถึงท่าน เป็นอันขาด ครูบาอาจารย์เช่นนี้ มีในหัวใจเราบ้างหรือไม่ ถ้าไม่มีเลย ท่านสอตกจากใจเราทั้งหมด ก็เป็นเรื่องน่าเศร้า เพราะแม้ตัวเรา

เองก็ต้องสอบตก จากใจลูกศิษย์เช่นกัน เพราะถ้าเรานึกไม่ออกว่า ครูที่ดีเป็นอย่างไร เราจะเป็นครูที่ดีได้หรือจริง ๆ แล้ว ครูที่ดีมีอยู่มากมายในโลกนี้ เพียงแต่เรายังดูท่านไม่ออกเท่านั้น เพราะบางครั้งเราเอง ก็หลงนิยมความถูกใจมากกว่าความถูกต้อง กว่าจะรู้ว่า ครูคนนั้นดีคนนั้นไม่ดี ก็ต่อเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ รับผิดชอบการทำงานมาก พบอุปสรรคนานาประการ จึงทวนระลึกนึกถึงคำสอนของท่าน เอาไปใช้แก้ปัญหาจนลุล่วงไปแล้ว คิดกลับมาแทนคุณท่าน บางทีก็พบว่า ท่านลงโทษไปเสียแล้ว

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าบรมครูของเรา ทรงจัดหมวดธรรมอันเป็นคุณสมบัติของครู ไว้โดยเฉพาะ มีทั้งหมด 7 ประการ ผู้ที่สามารถทรงคุณสมบัติเหล่านี้ได้ทั้งหมด จำเป็นต้องมีคุณธรรมพื้นฐาน 3 ประการ คือ ปัญญา บริสุทธิ์ กรุณา เพราะถ้าขาดคุณธรรมทั้ง3นี้แล้ว ก็ยากที่จะประพฤติตนให้มีคุณสมบัติของครูที่ดี คุณสมบัติทั้ง 7 ประการ มีรายละเอียดโดยย่อดังนี้

คุณสมบัติข้อที่ 1. น่ารัก (ปิโย)

คำว่า"น่ารัก"หมายถึง น่ารักในฐานะเป็นที่สบายใจ ชวนให้เข้าไปใกล้เพื่อปรึกษาได้ถาม มองครั้งใด ก็มีแต่ความชื่นใจมีความแจ่มใส ร่าเริงเบิกบานเป็นนิจ เหมือนพระจันทร์ในคืนวันเพ็ญ มีความสว่างไสว ชุ่มเย็น เป็นที่ชื่นชอบของชาวโลกทุกคน คนที่จะได้ลักษณะอย่างนี้ ต้องฝึกกิริยามารยาทให้เรียบร้อยนุ่มนวล สง่างามในทุกอิริยาบถ การที่คนใดคนหนึ่งจะทำตัวให้น่ารัก ไม่จำเป็นต้องหล่อต้องสวย ขอเพียงให้มีความสะอาด ทั้งกาย วาจา ใจ

คำว่า กายสะอาด ไม่ได้หมายความว่า สะอาดด้วยการฟอกสบู่ถูตัว แต่หมายถึง การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักขโมย ไม่เจ้าชู้ จริตจะกร้านแพรวพราว แม้แต่เสื้อผ้าที่สวมใส่ ก็ไม่จำเป็นต้องหรูหรา ราคาแพง สีสันฉูดฉาด ขอให้สะอาดเรียบร้อยก็พอ

วาจาสะอาด คือรู้จักสำรวมในการพูด ไม่พูดเพื่อเจ้อ ส่อเสียด ร้อนหูร้อนใจ พูดให้ถูกกาลเทศะ และบุคคล

ใจสะอาด เป็นความบริสุทธิ์อยู่ภายในไม่มีใครเห็นแต่รู้ได้จากกิริยาอาการที่แจ่มใส ร่าเริง องค์ประกอบทั้งหมดนี้ ก่อให้เกิดความประทับใจแก่ลูกศิษย์ เป็นอันดับแรก ถ้าครูอาจารย์คนใด ขาดคุณสมบัติข้อนี้เช่น เกร็งขริม หรือ เกร็งเครียดเกินไป ศิษย์ก็ไม่อยากเข้าไปใกล้ หรือแม้แต่ตลกคะนองเกินไป ก็ไม่น่ารัก ไม่สมบุคลิกครู

คุณสมบัติข้อที่ 2. นำเคารพ (ครุ)

คำว่า "ครุ" ที่เราใช้กันในปัจจุบันนี้มาจากคำว่า "ครุ" ในภาษาบาลี คำว่า "ครุ" มีคำแปลได้ 2 อย่าง

คำแปลอย่างที่ 1. "ครุ" แปลว่า "หนัก" เช่น ครุกรรม แปลว่า กรรมหนัก กรรมหนักในทางบุญกุศล ก็ได้แก่ การบรรลุมรรคผลนิพพาน เป็นพระอรหันต์ กรรมหนักในฝ่ายอกุศล คือ ฆ่าพ่อ ฆ่าแม่ ฆ่าพระอรหันต์ ทำพระสงฆ์ให้แตกแยก ทำร้ายพระพุทธเจ้า

คำแปลอย่างที่ 2. "ครุ" แปลว่า "ตระหนัก" คือ อุดมด้วยปัญญาทั้งทางโลกและทางธรรมอย่างพร้อมมูล จนกระทั่ง ตระหนักหรือซาบซึ้งได้ว่า อะไรผิด อะไรถูก อะไรดี อะไรชั่ว อะไรควร อะไรไม่ควร อะไรเป็นบุญ อะไรเป็นบาป แล้วดำเนินชีวิต ไปในทางที่ถูกที่ควรที่เป็นบุญ "ครุ" คำนี้ เป็นคำเดียวกับคำว่า "คารวะ" แล้วแผลงมาเป็น"เคารพ"

เพราะฉะนั้น คุณสมบัติของครูในข้อนี้จึงแปลคร่าวๆ ว่า "นำเคารพ" คือ คิษย์ตระหนักในคุณความดีของท่าน จนอดเสียไม่ได้ที่จะแสดงความเคารพ เป็นความนำเคารพที่ท่านประพุดิตัวสมควร แก่ความเป็นครูบาอาจารย์ ทำให้ลูกศิษย์เกิดความมั่นใจ อบอุ่นใจ เป็นทั้งที่พึ่งที่ปรึกษา ไม่ว่าจะมื่ออะไรเกิดขึ้น ก็เชื่อสนิทใจว่า ท่านจะให้ความปลอดภัยแก่เขาได้ อุปมา ความมั่นคง เข้มแข็งของครูอาจารย์ เสมือนขุนเขา ไม่มีวันจะถล่มทลาย เพราะแรงลม ยึดเกาะฟุ้งฟิงได้ อย่างปลอดภัยทุกเมื่อ

การที่ครูอาจารย์คนใดคนหนึ่ง จะได้ลักษณะอย่างนี้มา ต้องเป็นผู้ที่เตรียมการสอน มาอย่างดีทุกครั้งที่เราสอน ถึงท่านจะไม่ฉลาดเฉลียวขนาดได้เกียรตินิยม แต่เวลาสอนท่านสามารถทำให้ศิษย์เกิดความมั่นใจว่า คำสอนของท่าน ไม่ผิดพลาด มีภูมิรู้พอตัว โต้ตอบปัญหาได้ไม่ติดขัด และยังมีอุปกรณ์การสอนพร้อมมูล ยิ่งกว่านั้น ท่านจะต้องเป็นคนไม่มีอคติ ลำเอียงเพราะรัก เพราะเกลียด เพราะหลง หรือเพราะกลัวภัยอำนาจมืด ท่านทำอะไรคงเส้นคงวา ต่อหน้าอย่างไร ลับหลังก็อย่างนั้น ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความเมตตากรุณาต่อศิษย์ สมเป็นครูคน มีความหนักแน่น มั่นคง ไม่หวั่นไหวด้วยลาภ ยศ สรรเสริญ สุข หรือความเสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์ เรื่องส่วนตัว เรื่องครอบครัว และหน้าที่ความรับผิดชอบของท่าน ไม่มีบกพร่องเลย

ลักษณะอย่างนี้จะทำให้ศิษย์เคารพท่าน เกิดความประทับใจที่ลึกซึ้งเพิ่มขึ้นไปอีกขั้นหนึ่ง คือ ท่านมีทั้งความน่ารักและน่าเคารพ ครูบางคนน่ารักแต่ไม่ถึงกับน่าเคารพ ความประทับใจจึงไม่นานนัก

คุณสมบัติข้อที่ 3. นำเทิดทูน (ภาวนีโย)

เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นในฐานะที่ท่านเป็นครูผู้ทรงความรู้ มีภูมิปัญญาเป็นเลิศ ความฉลาดปราดเปรื่องของท่านมีมาก จนเป็นที่ยอมรับของทุกคนในวงการ คุณสมบัติประการนี้ ทำให้ศิษย์เกิดความเลื่อมใสว่า ท่านไม่เพียงแต่เปี่ยมไปด้วยคุณธรรมเท่านั้น ยังมีความสามารถยอดเยี่ยม เป็นหนึ่งไม่มีสอง ชาตินี้ไม่มีวันที่ท่านจะเป็นรองใคร อุปมาเสมือนท่านมีเดชมีฤทธิ์ตั้งดวงอาทิตย์ยามเที่ยงวัน โชติช่วงซัชชวาล เป็นใหญ่ในท้องฟ้า ไม่มีเมฆหมอกมาบดบัง เห็นท่านแล้วก็มีความเชื่อมั่นว่า ไม่ว่าเราจะมีปัญหายุ่งยากซับซ้อนเพียงใด ท่านยอมแก้ไขให้เราได้หมดทั้งสิ้น การที่ใครจะมีคุณสมบัติอย่างนี้ได้ ต้องเพียบพร้อมไปด้วยภูมิปัญญาทางโลก และเต็มเปี่ยมไปด้วยภูมิปัญญาทางธรรม เมื่อจะพูดก็พูดดี เมื่อลงมือทำก็ยิ่งทำได้ดีกว่าพูดเสียอีก

นอกจากนี้ ยังเป็นผู้ตั้งใจใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ ยิ่งประวัติของท่านดีเด่นมาตลอดในเรื่องการเรียน เราก็ยิ่งเชื่อถือในคำสอนมากขึ้น ถึงแม้จะยังไม่ได้นำคำสอนของท่านไปปฏิบัติ ก็ปักใจเชื่อ 100 % เสียแล้วว่า ทำเมื่อไร ต้องได้ผลเป็นเยี่ยมเมื่อนั้น

คุณสมบัติข้อนี้ ย่อมทำให้ศิษย์เกิดความประทับใจเพิ่มขึ้นอีกขั้นหนึ่ง คือทั้งรัก ทั้งเคารพ ทั้งเทิดทูน อยากประกาศให้ชาวโลกรู้ ด้วยความภูมิใจว่า เราเป็นลูกศิษย์ของท่าน หากทำได้ก็อยากให้ ชาวโลกทั้งหมดมีความเคารพเทิดทูนท่านเช่นเดียวกับเราด้วย

คุณสมบัติข้อที่ 4. ฉลาดตักเตือนพร่ำสอน (วัตตา)

คือรู้จักพูดชี้แจงให้เข้าใจ มีความสามารถพูดโน้มน้าวให้ทำตามในสิ่งที่ดี เมื่อคราวศิษย์หลง ชุกชอน เกเร ก็ดูว่า ชี้แจงแสดงเหตุผลให้เข้าใจ ล้อตทนจำจ้จ้ำไซ พร่ำสอน หนาบแล้วหนาบอีกไม่ยอมหยุด เหมือนดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เคยตรัสแล้วว่า พระองค์ทรงเอาใจใส่ดูแลพระภิกษุสงฆ์อย่างใกล้ชิด ทรงเคียวเข็ญไม่ยอมลดราวาคอก เพื่อให้พระสงฆ์สาวกของพระองค์ เห็นความสามารถทุกหยดหยาดที่มีอยู่ในตัว เอาออกมาใช้งานให้เต็มที่ ทรงกล่าวยืนยันว่า "อานนท์...เราไม่พยายามทำกะพวกเธออย่างทะนุถนอม เหมือนพวกช่างหม้อที่ทำ

แก้หม้อที่ยังเปียกยังดิบอยู่ อานนท์...เราจักขานบแล้วขานบอีกไม่มีหยุด อานนท์...เราจักชี้โทษแล้วชี้โทษอีกไม่มีหยุด ผู้ใดมีมรรคผลเป็นแก่นสาร ผู้นั้นจักทนอยู่ได้" การรู้จักพูดพร่ำสอนให้ได้ผลอย่างนี้ เป็นความสามารถในการถ่ายทอดความรู้

คุณสมบัติประการนี้ เป็นสิ่งที่ทำได้ยากยิ่งทั้งในบุคคลทั่วไปและในหมู่ครูบาอาจารย์ทั้งหลาย ถ้าใครมีคุณสมบัติเช่นนี้อยู่กับตัว ต้องถือว่า มีวิญญาณแห่งความเป็นครูอยู่โดยเฉพาะ อย่าว่าแต่บุคคลธรรมดาเลย แม้พระพุทธเจ้ายังแบ่งออกเป็น 2 ประเภท

ประเภทหนึ่งเรียกว่า **พระปัจเจกพุทธเจ้า คือ พระพุทธเจ้าที่ตรัสรู้แล้วไม่สอนใคร** เพราะขาดคุณสมบัติความสามารถในการถ่ายทอดความรู้

ส่วนประเภทที่สองเรียกว่า **พระสัมพันธูปัญญาพุทธเจ้า คือพระพุทธเจ้าที่ตรัสรู้แล้วทรงถ่ายทอดความรู้นั้นให้รู้โดยทั่วกันและทรงถ่ายทอดความรู้ได้แก่่งที่สุดในโลกด้วย**

พระสัมพันธูปัญญาเจ้านั้น กว่าจะบังเกิดขึ้นสักพระองค์ก็นานเป็นกัป เกิดขึ้นทีละพระองค์ และเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็สามารถรู้สัตว์ชนสัตว์ ให้พ้นจากกองทุกข์ได้ หมดกิเลสเข้าพระนิพพานตามพระองค์ไปด้วย แต่พระปัจเจกพุทธเจ้า เกิดขึ้นบ่อย ๆ บางทีนับเป็นพันเป็นหมื่นเป็นแสน แต่ท่านไม่สอนใครเลย

การรู้จักพร่ำสอนให้ได้ผลอย่างนี้ ท่านทำอย่างสม่ำเสมอกับลูกศิษย์ทุกวัย เมื่อยังเด็กเราชน เราดี๊ เกเร สารพัด นอกจากท่านจะดูว่าแล้ว ยังแถมหวัดด้วยไม้เรียวเข้าให้อีก แต่ละขวับของท่านได้ผลชะงัด ภาษาไม้เรียวของท่าน ทำให้เรากลัวลาน รวากับหนูกลัวแมว ตอนนั้นเราไม่รักท่านเลย แต่พอโตขึ้นจึงสำนึกได้ว่า ที่เราได้ดิบได้ดีมาทุกวันนี้ เพราะไม้เรียวของท่านแท้ ๆ **ท่านไม่ทวงไม่เคยกลัวเลยว่า ศิษย์จะไม่รัก แต่กลัวศิษย์จะโง่** ส่วนศิษย์นั้น ทั้งกลัวทั้งเกรง แต่ก็ไม่เคยโกรธท่าน ผู้ปกครองในปัจจุบันไม่ค่อยเข้าใจ โกรธแค้นเมื่อเด็กของเขาถูกเขียนตี เรื่องนี้ขอให้พิจารณาให้ดี **ครูนั้นท่านเขียนก็เขียนด้วยความเอ็นดู** ท่านใช้ไม้เรียว ไม่ได้ใช้ไม้ตะพด ไม่ทำให้ถึงบาดเจ็บสาหัสหรอก อย่างกลัวเลย

ในความรู้สึกของท่านลูกศิษย์ก็เหมือนเลือดเนื้อเชื้อไข ถึงคราวลงโทษท่านไม่ยั้งมือ แต่เมื่อตกทุกข์ได้ยาก ท่านก็ติดตามช่วยเหลือ เมื่อเราเจ็บป่วยหายหน้าไป ครูประเภทนี้ กลับตามไปดูแลถึงบ้าน มีครูบางประเภทไม่เอาเรื่องเอาราว ลูกศิษย์จะทำดีหรือไม่ดีก็ไม่ใส่ใจ ครูพวกนี้เรารักท่านเมื่อเรายังเด็ก แต่พอโตแล้วเรากลับคิดถึงครูที่ว่ากล่าวเขียนตี รอยไม้เรียวที่ประทับกาย เราย้ำเตือนให้ระลึกถึงพระคุณของท่านจนวันตาย

เพราะฉะนั้น ถ้าใครได้พบครูบาอาจารย์ที่มีความสามารถในการพูดตักเตือนพร่ำสอนอย่างนี้ ก็นับว่าเป็นบุญตัว อย่าด่วนหลบหนีหน้าไปจากท่าน **"วิสัยครูดูอย่างเหมือนช่างปั้น ต้องคาดคั้นไขลสลับแทบจับใช้ ไม่สันทัดขัดแต่งรุนแรงไป ก็บรลลยแยกร้างลงแหลกราญ อันภูมิครูดูได้จากลูกศิษย์ เหมือนดูช่างชาญประดิษฐ์จากเชิงสถาน มีลูกศิษย์หัวรั้นอันธพาล เขาประจานตำครูไม่ดูแล"**

คุณสมบัติข้อที่ 5. อดทนต่อถ้อยคำของศิษย์ (วจนักขโม)

คือพร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถามอยู่เสมอ อดทนฟังได้แม้เรื่องไร้สาระ ไม่เบื่อ ไม่รำคาญ แม้จะเป็นคำถามโง่ ๆ ไม่น่าถาม ก็ลู่หนอธิบาย เพราะท่านกลับมองเห็นเป็นอาการของความคิดสร้างสรรค์ ที่เพิ่งเริ่มเกิดเห็นออกเห็นใจ พร้อมทั้งจะเป็นกำลังใจ ให้ศิษย์ปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้น ศิษย์บางคนสติปัญญาโง่งมก็อดสำหรับตามสอน บางคนพูดจាក้าวร้าว กระด้าง หยาบคาย เพราะพ่อแม่ไม่อบรม หรือเคยชินมาอย่างนั้น ก็อดทนให้อภัย แม้ศิษย์เกเร จะแก้งปวดขยอกยื้อน ยีวน ยโสโอหัง ก็ไม่ถือโทษ อุปมาใจท่าน หนักแน่นเสมือนแผ่นดินไม่สะทก

สะท้อนเพราะของสภปรกมาราตรต ฉันทใจของครูบาอาจารย์เหล่านี้ ก็หนักแน่นอดทนต่อถ้อยคำของศิษย์ได้ เยี่ยงเดียวกัน

ครูบาอาจารย์ในระดับชั้นอนุบาล และชั้นประถม ยิ่งต้องมีความอดทนในสิ่งเหล่านี้มากที่สุด เพราะเด็กเล็ก ๆ ยังไม่รู้อะไรควรอะไรไม่ควร เมื่อเราโตเป็นผู้ใหญ่ ทวนนึกถึงคำพูดที่ไม่สมควรต่อท่านแล้ว เรายังนึกละเอียด นึกเสียใจ ในขณะเดียวกัน ก็อดชื่นชมในความดีของท่านไม่ได้ เพราะถ้าเป็นเรา เจอคำพูดแบบนี้เข้า ไม่น่าจะ อดทนได้ แต่อย่างไรก็ดี ขอเตือนครูที่ไม่อดทน มักฉุนเฉียว ต่ำทอพล่อย ๆ อยู่เสมอว่า แทนที่เด็กจะกลัวอาจ กลายเป็นตัวตลกของลูกศิษย์ได้

คุณสมบัติข้อที่ 6. สามารถแฉงเรื่องที่ลึกลับ (คัมภีร์จะกะถัง กัตตา)

คือ สามารถนำเรื่องที่ยาก มาอธิบายให้เกิดภาพพจน์เข้าใจง่าย ทั้งนี้รวมถึง การนำเรื่องราวที่ลึกลับ ซึ่งเกี่ยวกับชีวิต เกี่ยวกับหัวข้อธรรมะที่ยาก ๆ มาอธิบายเปรียบเทียบ ให้ศิษย์เข้าใจได้อย่างง่ายดาย เกิดความซาบซึ้งในคุณธรรม เข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรม เรื่องนรกสวรรค์ เรื่องบุญ เรื่องบาป ทำให้ศิษย์ได้เป็นคนประเภทที่มีความรู้คู่คุณธรรม เป็นหลักประกันได้ว่า จะไม่นำความรู้ไปใช้ในทางที่ผิดๆชีวิตไม่มีตกต่ำมีแต่จะเจริญรุ่งเรืองสืบไป

การทำให้ศิษย์เข้าใจเรื่องราวทั้งทางโลกและทางธรรมอย่างแจ่มแจ้งนี้ อุปมาเสมือนเราจุดคบเพลิงในที่มืด หงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด ลั่นความเคลือบแคลงสงสัยใด ๆ ทั้งสิ้น พร้อมทั้งจะเดินไปสู่หนทางพ้นทุกข์ได้ อย่างมั่นใจ ครั้นใดที่ได้ยินใครกล่าวยกย่องชมเชยความรู้ความสามารถของเรา ศิษย์ที่ดีย่อมไม่หยิ่งคิดว่า ตัว เก่งขึ้นมาเอง แต่กลับรำลึกถึงพระคุณครูบาอาจารย์ ที่ท่านอุทิศส่่าห้บั้นเรามา จนได้ดิบได้ดีอย่างนี้ ถ้าท่านไม่เคียว เชื้อ เราคงเอาตัวไม่รอดแน่นอน

การที่ท่านทำอย่างนี้ได้ย่อมแสดงว่า ทุกลมหายใจเข้าออกของท่านมีแต่เรื่องของลูกศิษย์ คิดแต่จะแสวงหา ความรู้มาสั่งสอนให้ เรื่องส่วนตัว เรื่องทางบ้าน เรื่องครอบครัว ไม่มีโอกาสเข้ามาแผ้วพานในใจท่านเลย

คุณสมบัติข้อที่ 7. ไม่ชักนำไปในทางเสื่อม (โนจัญฐานเน นิโยชเย)

คือประพฤติตัวอยู่ในท่านองคลองธรรม ไม่ยอมทำเรื่องที่เป็นความเสื่อม ความเสียหายใดๆทั้งสิ้น ลูกศิษย์ สามารถยึดถือท่านเป็นแบบอย่างได้ โดยเฉพาะในเชิงปฏิบัติ ถ้าอุปมาท่านเสมือนเครื่องชั่งตวงวัด ท่านก็เป็นเครื่อง ชั่ง ตวง วัด ที่มีมาตรฐานคงเส้นคงวา ไม่มีนอก ไม่มีใน ไม่มีเบื้องหน้า ไม่มีเบื้องหลัง พฤติกรรมของท่าน บริสุทธิ์ผุดผ่อง ใสสะอาด สามารถประกาศให้ชาวโลกรู้และทำทหายให้มาพิสูจน์ได้ ท่านไม่ใช่พระ ก็เหมือนพระ แม้ที่สุด สิ่งใดที่รู้ว่าผิด รู้ว่าชั่ว เนื่องจากสภาพต่าง ๆ บีบบังคับ ยังงดเว้นไม่ได้ ถึงกระนั้น หัวเด็ดตีนขาด อย่างไร ก็ไม่ยอมทำสิ่งเหล่านี้ประเจิดประเจ้อให้ศิษย์เห็น นอกจากไม่สนับสนุนให้ศิษย์ทำตามแล้ว ยังห้ามปราม ไม่ให้ทำอีกด้วย

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงกำชับไว้ว่า ครูบาอาจารย์ที่มีคุณสมบัติทั้ง 7 ประการนี้ หากใครได้พบเห็นให้รีบ ไปฝากตัวเป็นลูกศิษย์ลูกหา และแม้แต่เราทำผิด ท่านลงโทษถึงขับไล่ ก็อย่าได้หนี ให้พยายามติดตามมองจนจบ ขอโทษท่าน จนกว่าท่านจะกลับเมตตาตาสงสาร หากได้ครูอย่างนี้ ที่จะเสื่อมไม่มี มีแต่จะเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป และถ้าเราสามารถผ่าหัวใจของครูที่ต้อออกดูได้ จะพบว่าในใจของท่านเต็มไปด้วยคำว่า ปัญญา บริสุทธิ์ กรุณา ท่านมีคุณธรรมนี้อย่างครบบริบูรณ์ พร้อมทั้งจะทุ่มเทให้กับเราทุกรูปแบบ จึงไม่ยากเลย ที่ท่านจะมีคุณสมบัติครบ ทั้ง 7 ประการ

ปัญญาที่ท่านมีอย่างมากมายลึกล้ำ ย่อมทำให้เกิดมีคุณสมบัติ ความน่าเคารพ ความน่าเทิดทูน ความฉลาด พุด ตักเตือนพร่ำสอน และสามารถนำเรื่องลึกล้ำมาแปลงให้เข้าใจได้

ความบริสุทธิ์ ที่มีประจำอยู่ในหัวใจ ทำให้เกิดความรัก

ความกรุณา แผ่กว้างด้วยความบริสุทธิ์ ย่อมทำให้ผู้นั้นไม่ยากชักนำใครไปในทางเสื่อม

ถึงตอนนี้เราคงตอบได้แล้วว่า ทำไมครูบาอาจารย์บางคน จึงประทับอยู่ในความทรงจำของเรา มาเนิ่นนาน เต็มที และทำไมจึงมีครูบาอาจารย์จำนวนมากถูกกลืน ลองตรวจสอบจากคุณสมบัติทั้ง 7 ประการ ดูก็ได้ว่า ท่านขาดข้อไหนไปบ้าง จากคุณธรรมปัญญา บริสุทธิ์ และกรุณา ที่ครูบาอาจารย์แต่ละคน มีมากน้อยต่างกันดังกล่าวมาแล้ว ทำให้แต่ละท่านทำงานในหน้าที่ซึ่งแบ่งออกได้ 2 งบ คือ งบเนะกับงบนำ ในปริมาณที่ยังหย่อนต่างกัน

งบเนะ คือการสอนทั้งด้านวิชาการและคุณธรรม

งบนำ คือการสอนสัจธรรมความรู้ และประพฤตินั้นตัวอย่างที่ดีให้ศิษย์ดู โดยไม่มีคำว่านอกเวลา หรือในเวลา

จากงบทั้งสองนี้เอง โบราณจึงได้แบ่งครูออกเป็น ๓ ประเภท คือ

ประเภทที่ ๑. เนะก็ดีนำก็ดี ท่านยกย่องให้เป็น "**บุษนิยบุคคล**" เป็นบุคคลที่สมควรได้รับการยกย่องเทิดทูน ลูกศิษย์ต้องหมั่นกราบไหว้อยู่เสมอ

ถ้าถามว่า ทำไมต้องกราบไหว้ เพราะได้รับคำสอนอยู่แล้ว จะไม่เป็นการเอาเปรียบลูกศิษย์หรือ

ตอบว่า ไม่เป็นอย่างนั้น เพราะคนเราต้องกินต้องใช้ เงินเดือนที่ได้รับเป็นค่าตอบแทนสำหรับงบเนะ เป็นค่าวิชา จะได้มีกินมีใช้ แต่งบนำคือ ความประพฤติดีที่ท่านทำเป็นตัวอย่าง เนื่องจากท่านทำงานส่วนนี้ด้วยใจ เราจึงควรตอบแทนท่านด้วยใจเช่นกันคือ หมั่นกราบไหว้บูชาด้วยความซาบซึ้งในพระคุณ แม้แผ่นดินกลบหน้าก็ยังไม่มีลืม

ประเภทที่ ๒. เนะดีแต่นำไม่ดี คือเมื่ออยู่ในห้องเรียนก็ตั้งใจสอนดี แต่เวลาอยู่นอกห้องเรียน ความประพฤติของท่านยังถือเป็นตัวอย่างไม่ได้ เวลาสอนก็สอนว่าเหล่าไม่ดี การพนันไม่ดี แต่พอออกนอกเขตโรงเรียน เหล้าก็ดื่มจนเมาแประ การพนันทุกชนิดซ้ำของหมด

ครูประเภทนี้ท่านเรียกว่า "**ลูกจ้างสอนหนังสือ**" เพราะธรรมดาลูกจ้างมักจะไมทำอะไรให้เต็มกำลังความสามารถ ถ้าจะถามว่าจะต้องกราบไหว้ครูบาอาจารย์ประเภทนี้ไหม ก็ต้องตอบว่า โดยหลักการแล้ว ท่านก็เหมือนลูกจ้าง แต่โดยมารยาทก็ควรไหว้ เพื่อไม่ให้คนอื่นซึ่งเขาไม่ทราบเบื้องหลัง เข้าใจเราผิด ๆ ว่าเป็นคนกระด้างกระเดื่องหรือเป็นคนไม่มีสัมมาคารวะ

ประเภทที่ ๓. เนะก็ไม่ดี นำก็ไม่ดี คือทั้งสอนก็ไม่รู้เรื่องไม่ตั้งใจสอน ไม่เตรียมการสอน ความประพฤติก็เสียหาย เกะกะเกเร ถือเป็นตัวอย่างไม่ได้ ไม่มีแม้แต่ความน่ารักน่าเคารพ

ครูบาอาจารย์ประเภทนี้ โบราณท่านเรียกว่า "**โจรปล้นลูกศิษย์**" คือปล้นเอาคุณธรรมความดี ที่ครูบาอาจารย์คนก่อนเขาปลูกฝังเอาไว้ให้ไปจนหมดสิ้น แล้วถ่ายทอดนิสัยเลว ๆ เข้าไปไว้แทนที่ อยู่กับครูประเภทนี้ไม่นานความดีของเราก็จะถูกล้างผลาญจนหมดสิ้น กลับไปถึงบ้าน พ่อแม่อาจจำไม่ได้ เพราะนึกไม่ถึงว่าลูกจะเลวทรามลงถึงปานนี้

หวังว่าบัดนี้คุณครูทุกท่าน คงได้คำตอบแล้วว่า ทำไมครูบาอาจารย์ทั้งหลายของท่าน จึงถูกลืมไปเสียตั้งมากมาย ถ้าไม่ใช่เพราะเป็นลูกจ้างสอนหนังสือ ก็คงเป็นโจรปล้นลูกศิษย์ แต่แน่นอน ท่านที่ยังประทับอยู่ในความทรงจำของเรา คือ **"บุญนิยมบุคคล"** ซึ่งนับวันจะหาได้ยากเต็มทีในวงการครู

ถ้าจะถามว่า ทำไมครูบาอาจารย์ประเภทบุญนิยมบุคคลจึงมีน้อย เขาไม่รู้หรือว่าจะต้องปลุกฝังคุณธรรม ปัญญา บริสุทธิ์ กรุณา ไว้ในใจให้ได้ก่อน ก็ตอบว่า บางท่านก็รู้อยู่บ้างท่านก็รู้แล้ว แต่ยังไม่มีการตั้งใจจะฝึกฝนตนเอง ให้มีความรู้คู่คุณธรรมอย่างเพียงพอพร้อมเช่นนี้

แล้วท่านจะทำอย่างไรจึงจะเสริมกำลังใจให้มากพอที่จะฝึกฝนตนเองได้...

ก็ต้องตอบว่า เริ่มลงมือศึกษาและปฏิบัติธรรมกันเสียตั้งแต่วันนี้สิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ มีความจำเป็นต้องฝึกสมาธิ เพื่อให้เกิดกำลังใจเสียก่อน เพราะว่าสมาธิสามารถสร้างเสริมกำลังใจได้อย่างมหัศจรรย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าตั้งใจฝึกสมาธิอย่างแน่วแน่ จนเข้าถึงธรรมภายในตนได้แล้ว ปัญญาที่มีอยู่ก็จะเพิ่มพูนขึ้นถึงขั้นเป็นมหาปัญญา และยิ่งๆ ขึ้นไปตามลำดับ อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งใหญ่ ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกศิษย์ เป็นกำลังใจสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ ให้เจริญรุ่งเรืองได้จนถึงที่สุด

ธรรมกาย ภายแห่งการตรัสรู้ธรรม เป็นพระแก้วหรือพุทธรัตนะ อยู่ในตัวของผูปฏิบัติมรรค 8 ได้สมบูรณ์ ถูกส่วน มีลักษณะเหมือนพระปฏิมากรแก้ว แต่ว่าเป็นพระเป็น ๆ เมื่อวางใจถูกส่วน ตรงศูนย์กลางกายจะเห็นได้ชัด แม้ความเป็นผู้บริสุทธิ์ เป็นผู้เปี่ยมล้นไปด้วยความกรุณา ก็ยิ่งทวีขึ้นตามลำดับ เกิดผลดีถึง 2 ด้าน คือผู้เป็นครูก็มีกำลังใจ ที่จะทุ่มเทพลังทั้งหมดในชีวิต เพื่อความเจริญก้าวหน้าของลูกศิษย์ ในส่วนของศิษย์ก็มีความภาคภูมิใจในครูของตน ทั้งเคารพรักและเทิดทูนบูชา ตั้งใจเล่าเรียนโดยเต็มกำลังสติปัญญา เพื่อให้สาสมกับคุณความดีของท่าน

แต่ถ้าจะถามต่อไปว่า จะไปฝึกกับใครดีก็ตอบว่า มีครูบาอาจารย์สอนการฝึกสมาธิทั้งที่เป็นฆราวาสก็มี ที่เป็นพระภิกษุก็มีอยู่ไม่ใช่น้อยในเมืองไทย และท่านเหล่านั้น ก็มีคุณธรรมครบทั้ง 3 ประการ พร้อมอยู่แล้วในตัวด้วย คือมีทั้งปัญญา บริสุทธิ์ และกรุณา ให้รีบไปกราบท่าน มอบกายถวายตัวเป็นศิษย์ อาศัยท่านเป็นกัลยาณมิตร ช่วยแนะนำสั่งสอนให้ ในไม่ช้าท่านก็จะเป็นอีกคนหนึ่ง ที่เป็นบุญนิยมบุคคล คือบุคคลที่ประทับอยู่ในความทรงจำของลูกศิษย์อย่างไม่รู้ลืม ถ้ายังนึกไม่ออกว่าจะไปที่ไหนดี ก็ขอเชิญท่านมาที่วัดพระธรรมกาย (ศูนย์พุทธจักรปฏิบัติธรรม) ต.คลองสาม อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี ที่นี่มีกัลยาณมิตรผู้ทรงคุณความรู้ พร้อมทั้งจะให้คำแนะนำ ประคับประคองท่าน ให้สามารถฝึกสมาธิจนสัมฤทธิ์ผลตามที่ต้องการได้แน่นอน

สาระทางธรรมทั้งหมดนี้ อาตมาภาพตั้งใจประพันธ์ขึ้น เพื่อบูชาคุณครูบาอาจารย์ของอาตมาทุกท่าน ความรู้ที่ยกขึ้นมาแสดงแก่ท่านทั้งหลายที่มาประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ อาตมาไม่ได้คิดเอาเอง คุณครูอุปัชฌาย์ อาจารย์ประเภทบุญนิยมบุคคล ท่านได้กรุณาอบรมสั่งสอนให้ทั้งนั้น เพราะฉะนั้น บุญกุศลใดที่เกิดขึ้นทั้งหมด จึงขออุทิศให้แก่บูรพาจารย์ ทั้งที่เป็นพระภิกษุสงฆ์และฆราวาสทั้งหลาย ที่สืบทอดพระธรรมคำสั่งสอนมาจาก องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มายังครูบาอาจารย์ทั้งหลายของข้าพเจ้า และขอให้อำนาจบุญนี้ จงบันดาลให้ครูทุกท่าน จงมีแต่ความสุขกาย สุขใจ มีพลานามัยแข็งแรงสมบูรณ์ มีกำลังใจที่จะฝึกฝนอบรมตน ให้เป็นครูประเภทบุญนิยมบุคคล ตามบูรพาจารย์ทั้งหลาย อันมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประธานทุกท่านเทอญ

พระธรรมเทศนาของ ทตฺตชีโว ภิกขุ รองเจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย ณ วัดพระธรรมกาย

เอกสารอ้างอิง

- (1) บีโย จ ครู ภาวนีโย วดตา จ วจนกขโม
คมกัรณจ กฤตดา โนจภูฐานะ นิโยชเย
ยสมึ เอตานิ ฐานานิ สวิชชนตีธ ปุคคเล
โส มิตโต มิตตกาเมน อตถกามาณุกมปิโก
อปี นาสียมาเนน ภชิตโพโพ ตถาวโรติฯ

ภิกษุเป็นที่รักใคร่ พอใจ เป็นที่เคารพ ควรสรรเสริญฉลาดพูด อุดหนุนต่อถ้อยคำ พูดถ้อยคำลึกซึ้ง ไม่ชักนำในทางที่ไม่ดี ฐานะเหล่านี้มีอยู่ในภิกษุใด ภิกษุนั้นเป็นมิตรแท้ มุ่งอนุเคราะห์แต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ผู้ประสงค์จะคบมิตร ควรคบมิตรเช่นนั้น แม้จะถูกขบไล่

อง สตตทก ๒๓/๓๔/๓๓

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับสยามรัฐ

สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต

เล่มที่ ๒๓ ข้อ ๓๔ หน้า ๓๓

- (๒) มหาสุญญตสูตร อูปริ.ม.๑๔/๓๕๖/๒๔๕

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับสยามรัฐ มหาสุญญตสูตรมัชฌิมนิกาย อูปริปัญญาสก เล่ม ๑๔ ข้อ ๓๕๖
หน้า ๒๔๕